

Pabeigti Latvijas vecākās sinagogas restaurācijas darbi

Ludzas Lielā sinagoga, ņemot vērā ievērojamo autentisko koka daļu īpatsvaru, ir vecākā sinagoga Latvijā un Baltijas valstīs. Koka sinagogas (Ludzā (ap 1800.g.) un Rēzeknē (1845.)) faktiski uzskatāmas par unikāliem ziemēlastrumu Eiropas ebreju kultūras pieminekļiem, kas citur Eiropā zaudēti 20.gadsimta laikā. Ir saglabājušās ziņas, ka 700 gadu laikā Austrumu Eiropā ir uzceltas ap 700 koka sinagogu. Kopējais vēl eksistējošo koka sinagogu ēku (ar iekārtu) skaits Eiropā nav lielāks par 4-5.

Latvijas valsts vēstures arhīva izziņā minēts, ka Ludzas Lielā sinagoga ir celta 1800.gadā kā koka ēka. Apmēram 19.gs. 3. ceturksnī, kad ēkai radušās tehniskas problēmas, tā tika apšūta ar māla ķieģeļiem. 1937. gadā Ludzā bija 3 sinagogas un 5 lūgšanu nami. Lielā sinagoga ir viena no retajām ēkām, kas netika skarta lielā ugunsgrēka laikā 1938. gadā, kad izdega viss pilsētas centrs. Ēka izmantota kā dievnams līdz 80-to gadu beigām un ir saglabājusi oriģinālo veidolu, fasāžu arhitektonisko kompozīciju, koka pamatkonstrukciju, autentisku telpu plānojumu (priekštelpu, Lūgšanu telpu, uzejas kāpnes uz 2. stāvu, Sieviešu lūgšanu telpu, palīgtelpu (svēto rakstu mācību telpu)) un visus galvenos iekārtas priekšmetus vai to daļas, kas ir unikāli ebreju kultūras 18.-19.gs. kulta priekšmeti – Bima ar pulti, *AronKodeš* Toras glabāšanai, lasāmās pultis, galdi un soli.

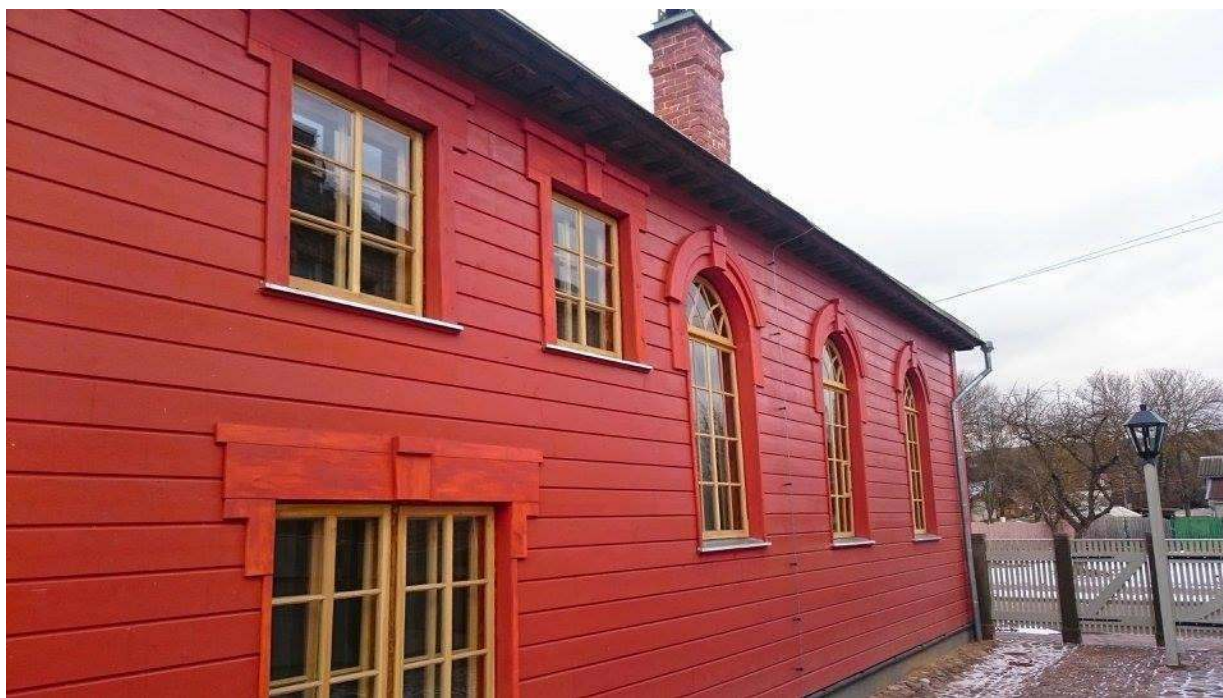
2013.gada novembrī Ludzas Lielā Sinagoga ir iekļauta valsts kultūras pieminekļu sarakstā kā unikāls koka arhitektūras piemineklis un ir valsts pilsētībūvniecības pieminekļa – Ludzas pilsētas vēsturiskais centrs daļa.

2014.gada nogalē Ludzas novada pašvaldība uzsāka projekta “Ludzas Lielās sinagogas restaurācija un ebreju garīgā mantojuma atdzimšana” īstenošanu. Tā galvenās aktivitātes ir

sinagogas ēkas restaurācija, ekspozīciju izveide, amatnieku apmācības un pieredzes apmaiņa ar projekta partneriem – Hordalandas Muzeju centru (Norvēģija).

Sadarbībā ar projekta partnera ekspertiem precīzākai restaurējamās būves vecuma noteikšanai pagājušā gada martā tika veikts darbs pie dendrohronoloģiskajai datēšanai nepieciešamo koksnes paraugu sagatavošanas. Veiktās datēšanas rezultātā konstatēts, ka relatīvi jaunākā no koksnes parauga gadskārtām veidojusies 1781. gadā, tādējādi precizējot un apstiprinot Ludzas Lielās sinagogas oriģinālo koka būvdetaļu senumu un palielinot tās izcilo retuma pakāpi.

Restaurācijas darbi ilga nepilnu gadu – no 2015.gada 20.marta līdz 2016.gada 22.janvārim. Ēkai nostiprināti pamati, restaurētas ārsienas, demontēti sarkanie sienu apdares ķieģeļi, guļbaļķu sienas siltinātas un apšūtas ar koka dēļiem. Fasādes koka daļas krāsojumam izmantots auksti spiestas lineļlas gruntējums un auksti spiestas lineļlas minerālpigmentu krāsmateriāli. Saglabāts (nokrāsots) vēsturisks, pagājušā gadsimta 30.gados no Austrālijas vests skārda jumts, nostiprinātas jumta koka konstrukcijas. Kāpņu piebūve demontēta, izveidoti jauni pamati un, izmantojot atgūtos apdares materiālus, piebūve atjaunota autentiski. Restaurētas vēsturiskās logu vērtnes un izgatavotas jaunas groplogu konstrukcijā ar klasiskiem spraišļiem. Restaurētas Lūgšanu telpas logu aplodas un Sieviešu telpas vēsturiskās durvis. Pārējo telpu logu komplekti un durvis izgatavotas jaunas pēc vēsturisko paraugiem.

Arī ēkas iekštelpās veikti apjomīgi atjaunošanas darbi: otrā stāva Sieviešu lūgšanu telpā restaurēta autentiskā dēļu grīda, priekštelpā izlikta interjeram pieskaņota grīda no demontētajiem fasādes ķieģeļiem, pirmajā stāvā ieklāta jauna koka dēļu grīda, uzmūrētas trīs krāsnis. Saglabāts apmēram 65% vēsturisks sienu apmetums, nostiprināti krāsas slāņi, polihromijas fragmenti saglabāti autentiski, daļēji restaurēti. Lielajā Lūgšanu telpā restaurēts unikāls, vienīgais Baltijas reģionā saglabājies, 17.-18.gs. Polijas sinagogu tradīcijās būvēts koka dēļu kupols.

Ēkas pieslēgšanai pie ūdensvada un kanalizācijas tīkliem, drenāžas un lietus ūdeņu novadīšanai, trupes attīrīšanai no guļbaļķu sienām, kā arī elektroapgādes, zibens aizsardzības un ugunsdzēsības signalizācijas sistēmu ierīkošanai papildus ieguldīti pašvaldības un Rietumu Bankas labdarības fonda līdzekļi. Restaurācijas darbus veica SIA „Warss+”, būvuzraudzību nodrošināja SIA „Jurēvičs un Partneri”, autoruzraudzību – SIA “Konvents” pieredzējušā arhitekta Pētera Blūma

vadībā. Ludzas Lielās sinagogas oriģinālo koka būvdetaļu dendrohronoloģisko datēšanu veica LU Latvijas vēstures institūta Dendrohronoloģijas laboratorijas vadītājs Dr.biol. Māris Zunde.

Apmeklētājiem sinagoga būs pieejama augusta sākumā, kad tiks pabeigts darbs pie ekspozīciju izveidei nepieciešamās sinagogas iekārtas un mēbeļu restaurācijas.

Projekts Nr. ERZLV04/GSKMS/2013/09 „Ludzas Lielās sinagogas restaurācija un ebreju garīgā mantojuma atdzimšana” tiek īstenots Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta Programma LV04"Kultūras un dabas mantojuma saglabāšana un atjaunināšana" ietvaros, izmantojot EUR 201 875 piešķirumu no Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas ar EEZ finanšu instrumenta starpniecību. Tā mērķis ir saglabāt kultūrvēsturisko mantojumu un nodrošinātu kvalitatīvu kultūras pakalpojumu pieejamību sabiedrībai. Projekta realizācija tiks pabeigta līdz 2016.gada 31.oktobrim.

*Ilona Rimša,
projektu vadītāja*